

Конгрес Українських Націоналістів

Любіть Україну!

НАЦІЯ І ДЕРЖАВА

e-mail: nacija@ukr.net www.nacija.org.ua 21 листопада 2006 року № 46 (158)

Які ж причини того, що нині, через два роки після Майдану, втрачено так багато, і що суспільство наше – знову на роздоріжжі, де дмуть несамовиті вітри історії?

ПІСЛЯ МАЙДАНУ

Михайло СИДОРЖЕВСЬКИЙ, "Нація і держава"

Нині думки багатьох із нас повертаються до подій, що відбулися два роки тому. Час, що минув після бурхливих катаклізмів пізньої осені – початку зими 2004 року, змінив нас, змінив наше суспільство. Ми стали іншими, ми пережили і тріумф великої перемоги, і гірку поразки й розчарування, і безсилий розпач. Ми тепер знаємо, як влада береться – красиво, історично, на наших очах, нашими багатомільйонними зусиллями, і як вона втрачається – тихцем, поступово, ніби злодій вкрадьки підступає до жертви, чи присипляючи її. Ми, тепер навчені досвідом, усвідомлюємо, що, виявляється, можна бути нібито противником зла, але при цьому творити інше, від того ще більше зло.

Наразі спробуємо розібратися у причинах і наслідках того стану, в якому опинилося українське суспільство через два роки після Майдану.

Спершу переглянемо стрічки новин з архівів деяких українських сайтів – так ніби знову пірнемо у вир тогочасних бурхливих подій.

Ось рядки лише з деяких тогочасних повідомлень ("Українська правда").

ХРОНІКА ПЕРЕМОГИ. ПОЧАТОК.

21 листопада, неділя, середина дня. День проведення другого туру виборів.

"Голова адміністрації президента Віктор Медведчук вибрав сценарій уже опівночі з 21 на 22 листопада оголосити Віктора Януковича переможцем за результатами попереднього підрахунку голосів. Таку установку Медведчук дав главі Центрвиборчкому Сергію Ківалову". Будинок АП підготовлений до тривалої облоги – на дахах і в окремих кімнатах верхніх поверхів будівель по Банковій підготовлені вогневі точки для снайперів. У ніч на неділю у дворі АП установили біотуалети для спецназівців".

Закінчення на 3-й стор.

ЦЕ НАША ЗЕМЛЯ

ПОЛЯГЛИ ЗА УКРАЇНУ

Конгрес Українських Націоналістів схиляє прапори перед пам'яттю Героїв Базару

Марта РИМАР

Цьогоріч – ювілейні роковини сумних подій під Базаром: 22 листопада виповнюється 85 років відтоді, як у Народицькому районі на Житомирщині червоноармійці на чолі з Григорієм Котовським розстріляли 359 полонених старшин та козаків армії Української Народної Республіки, які в 1921 році під проводом генерал-хорунжого Юрка Тютюнника здійснювали Другий Зимовий похід супроти червоної окупації України. Нині цей розстріл називають військовим злочином більшовизму.

18 листопада низка українських патріотичних партій та об'єднань вважали за обов'язок вклонитися звитяжцям: Конгрес Українських націоналістів, ОУН, Всеукраїнське об'єднання "Свобода", Спілка офіцерів України, Міністерство оборони України тощо. КУН був серед ініціаторів та учасників урочистого мітингу у селі Базар та як політична партія разом з однодумцями схилив прапори поблизу вікопомного меморіалу. На урочисте пошанування прибули делегації з Київщини, Вінниччини, Житомирщини, Черкащини та Волині, а загалом – більше двохсот осіб.

Зібрання благословили священики українських церков. Присутні вшанували світлу пам'ять Героїв Базару хвилиною мовчання.

Закінчення на 3-й стор.

НА СКРИЖАЛЯХ ІСТОРІЇ

ТРАГЕДІЯ БАЗАРУ

Ярослав ФАЙЗУЛІН

Країна нам звеліла і пішли,
І впали тут ми, вірні заповіту
Батьків своїх. О, хто б ви не були,
Підіть скажіть про нашу долю світу...
М. Оверкович

Минуло 85 років від тієї великої, знаменної, а разом з тим і сумної події — Другого Зимового походу Армії УНР, який став свідченням незламності українського національного духу та прагнення українського народу продовжувати національно-визвольну боротьбу, що вже тривала чотири роки. Після того, як українських вояків було інтерновано у польські табори, здавалося, що визвольна боротьба в Україні припинилася на тривалий час, що всі надії на визволення вже втрачені. Однак це було не так. Свою працю продовжували величезна кількість повстанських загонів, які здебільшого діяли під гаслами створення незалежної України.

За свідченнями самих учасників опору, у повстанських відділах у різний час з січня до вересня 1921 р. перебувало від 15 до 30 тисяч бійців. Крім того, близько 30 тисяч вояків входило до відділів Нестора Махна. Навіть у чекістських документах вказується, що в 1921 р. кількість повстанців в Україні досягла 40 тисяч. Приблизно таку ж статистику наводять сучасні українські та закордонні дослідники.

Представники від повстанських загонів постійно зверталися з проханнями до Головного Отамана та до Уряду УНР, щоб вони очолили ці національно-визвольні змагання українського народу. Наприклад, представники Головного Українського Повстанського Народного Комітету Волині і Поділля писали до С. Петлюри: "Тобі, Батьку і Провідниче наш великий, Великий Вождю Українського народу... Народ український не може терпіти довше, сповнилася міра терпіння і муки. Ми ждемо Твого руху, Твого слова, керівництва Твого, Твоєї помочі, Головний Отаман наш, Голово Рідної Справи нашої, — дай свою руку, дай гасло — всі ми клянемося, що до одного, як один підемо на останній упертий бій з ворогом, бо вже стало так, що або волю добути, або вдома не бути!".

Через це з наказу С. Петлюри та за підтримки Польського Генерального Штабу на початку 1921 р. було створено Партизансько-Повстанський Штаб (далі — ППШ), який очолив генерал-хорунжий Юрій Тютюнник. Ця установа мала займатися підготовкою українських збройних формувань, що перебували в інтернуванні, до переходу радянсько-польського кордону (тобто готувати Другий Зимовий похід) та займатися організацією всеукраїнського антибільшовицького повстання, яке мало розпочатися з приходом українського війська.

У підпорядкування ППШ перейшли майже всі повстанські організації та партизанські загони, що діяли на українській території. Він визначав їхню працю, підтримував зброєю, займався збором розвідувальної інформації та проводив підготовку антирадянських виступів у Радянській Україні.

Улітку більшовицькі каральні органи провели низку заходів для припинення повстанської боротьби. Було ліквідовано Всеукраїнський Центральний Повстанський Комітет, підпільну організацію залізничників на Катеринославщині, знищено партизанський загін отамана Мордалевича та ін. За ліквідацію цих повстанських загонів чекістське керівництво Київської, Одеської та Катеринославської губерній отримало державні нагороди.

На липень 1921 р. в УСРР свою діяльність продовжували 42 партизанські загони. Усі вони вимагали від ППШ розпочати Другий Зимовий похід у час жнив, коли різні "продотряди" забирали збіжжя в українських селян. Саме тоді українське селянство чекало наказу про початок Другого Зимового походу.

Юрко ТЮТЮННИК — генерал-хорунжий, отаман повстанської групи у 1919 році, заступник командуючого Дієвою Армією в Зимовому поході.

Закінчення на 4-й стор.

ПАМ'ЯТАЙ!

ПАМ'ЯТІ НЕВИННО УБІЄННИХ УКРАЇНЦІВ

Конгрес Українських Націоналістів провів жалобні акції до 7 листопада

ВІННИЦЯ

Вінницька обласна організація Конгресу Українських Націоналістів провела мітинг-реквієм із вшанування пам'яті жертв комуністичного режиму "Невинно убієнним синам і донькам України", що відбувся в обласному центрі біля пам'ятного знака жертвам Голодомору 1932–1933 рр. та хреста пам'яті 100 розстріляним жінкам у березні 1944 р. вбивцями з НКВС.

Мітинг-реквієм розпочався з панахиди за жертвами комуністичного режиму, яку відправив священик УГКЦ о. Василь Оприско. Учасники акції поклали квіти до пам'ятників та вшанували хвилиною мовчання пам'ять мільйонів українців, загиблих від рук комуністів.

Голова Вінницької ОО КУН Віталій Гусар у своєму виступі підкреслив, що "не за горами "Нюрнберг-2", коли злочинну людиноненависницьку комуністичну ідеологію буде засуджено на міжнародному рівні". Він наголосив, що в Україні мають бути заборонені такі антидержавницькі сили, як КПУ, СПУ, ПСПУ, "Руський блок" тощо.

До мітингу приєдналися також представники обласних партійних та громадських організацій УРП "Собор", Всеукраїнської Ліги українських жінок, Спілки політв'язнів та репресованих.

ВОЛИНЬ

До річниці більшовицького перевороту в Росії Волинська обласна організація Конгресу Українських Націоналістів провела низку заходів.

Так на Театральному майдані Луцька молоді націоналісти розповсюджували газету "Нація і держава" та листівки з хронологією комуністичних злочинів. Біля намету Конгресу націоналістичний прапор був приспущений і до нього була прикріплена чорна жалобна стрічка.

Члени Конгресу та представники МГО "Національний Альянс" провели в місті акцію під назвою "Похорони комунізму". Символічна труна з написом "Смерть комунізму" була пронесена вулицями і встановлена біля офісу Компартії України у Волинській області.

Пізніше біля пам'ятного хреста розстріляним в'язням Луцької тюрми відбулася жалобна панахида за жертвами комуністичного режиму, яку відслужили священики Волинської єпархії УПЦ КП.

Також за ініціативи Волинської ОО Конгресу проведено "круглий стіл" на тему: "7 листопада – День жалоби за жертвами комуністичного режиму".

Під час жалобної акції у Києві.

ЖИТОМИР

7 листопада у Житомирі на Майдані Соборному близько півсотні активістів Конгресу Українських Націоналістів разом з представниками ВО "Свобода" провели акцію на противагу заходу комуністів зі святкування річниці жовтневого перевороту в Росії. Представники Конгресу проводили антикомуністичну агітацію серед мешканців міста та роздавали листівки націоналістичного і антикомуністичного змісту.

МИКОЛАЇВ

Молодіжна референтура Миколаївської обласної організації КУН провела в обласному центрі смолоскипну жалобну ходу. Молоді націоналісти пройшли центральною вулицею Миколаєва із запаленими смолоскипами, державними і червоно-чорними прапорами до пам'ятника Леніну, біля якого виклали палаючими свічками цифру 30 як символ тридцяти мільйонів українців, яких замордувала комуністична влада.

Напередодні Миколаївська ОО Конгресу роздавала городянам спецвипуск газети "Нація і держава" і листівки антикомуністичного змісту.

РІВНЕ

Члени Рівненської ОО КУН поклали квіти до меморіальної дошки Степанові Бандері і до пам'ятника Климу Савуру, вшанувавши пам'ять провідників, загиблих від рук комуністичного режиму.

ХЕРСОН

Херсонська обласна організація Конгресу Українських Націоналістів спільно зі Спілкою Української Молоді провели акції з ушанування пам'яті жертв комуністичного режиму.

Біля пам'ятника жертвам тоталітарного режиму в Херсоні священики Української Греко-Католицької Церкви о. Роман та о. Августин відслужили панахиду за загиблими від комуністичних репресій. Після спільної молитви та виступів представників української інтелігенції Херсонщини учасники заходу вирушили центральним проспектом Херсона до пам'ятника вождю червоного терору Леніну. Молоді патріоти, скувавши себе ланцюгом, поклали вінок з колючого дроту до символу тоталітарної епохи.

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ

У день більшовицького збройного перевороту в Петрограді члени молодіжної референтури Хмельницької міської організації Конгресу Українських Націоналістів роздавали на вулицях міста антикомуністичні листівки, в яких розкривались злочини комуністичного режиму в Україні, а також газету "Нація і держава".

Подібні акції провели на місцях також усі районні організації КУН Хмельницької області.

ПОЛТАВА

У Полтаві, поблизу пам'ятника Леніну, відбулася акція "Похорон комунізму". У заході, організатором якого виступила Полтавська обласна організація "Національний Альянс", узяли участь представники Конгресу Українських Націоналістів, УНА-УНСО та Центру національного відродження.

Перехожі стали свідками театралізованого дійства. Учасники акції стояли, тримаючи в руках свічки, як символ пам'яті, та аркуші з написами усіх тих злодіянь, що вчинила Комуністична партія проти української нації за період свого правління з 1917 року. Учасники заходу розповідали про злочини комунізму – Голодомор 1933-го року, вбивство Степана Бандери, переселення в Сибір, викорінення української мови, репресії проти інтелігенції, створення ГУЛАГів тощо.

КРИМ

Севастопольська міська організація КУН у міському будинку культури і мистецтв провела "круглий стіл" "7 листопада – День Скорботи".

Громадський захід відкрив голова МО КУН Володимир Проценко. Представник духовенства, настоятель Севастопольської парафії Петропавловської церкви і Святителя Миколая ПЦ КП, духовник ВМС Збройних Сил України ієромонах Макарій разом з присутніми відправив панахиду за жертвами комуністичного терору.

Учасники заходу вшанували хвилиною мовчання загиблих 7 листопада 1941 року 8000 кримчан, що затонули на кораблі "Вірменія" від потужного вибуху якірної міни радянського виробництва.

НАЦІОНАЛІСТИ В КРИМУ

Нещодавно у Сімферополі відбулася конференція Кримської організації Конгресу Українських Націоналістів, присвячена 10-й річниці створення КО КУН.

Враховуючи те, що засновниками Кримської організації КУН були колишні воїни УПА, політв'язні та репресовані, Провід Кримської організації офіційно подав заяву на Президію Головного Проводу Конгресу для відзначення засновників Кримської організації.

Заступник голови Конгресу, голова Донецької обласної організації КУН Марія Олійник привітала учасників святкового засідання, яке було приурочене до 10-ї річниці заснування Кримської організації КУН.

І у цій святковій атмосфері засновникам організації – воїнам УПА: Йосипу Воробчаку, Якову Бойчуку, Володимиру Чермошинцеву, Теодозії Кобилянській були вручені грамоти Президії Головного Проводу, а Матвію Голяну та Володимиру Власюку – подарунки.

Вони, в свою чергу, розказали про свою бойову юність у ті буремні роки.

Грамотою Президії була нагороджена також перший голова Кримської організації КУН Лариса Барзут, яка подякувала за високу оцінку її праці на благо України.

Грамотами відзначені члени Конгресу, які брали активну участь у розбудові організації з початку її заснування. Впродовж діяльності організації головами міських та районних осередків були задіяні нові члени Конгресу, які внесли великий вклад у розвиток діяльності організації. Це такі люди: Ігор Котар з Євпаторії, Степан Зайченко і Роман Чебанов з Алушти, Валерія Комарова з Феодосії, Галина Мальцева з села Останіно Ленінського району, Григорій Яловий з міста Щолкіно, Микола Гарасюк з села Заріччя Нижньогірського району, Андрій Лада з смт Роздольне, Роман Ікалюк з села Орлянка Сакського району та Леонід Волошин з міста Ялти. Із Сімферополя – Володимир та Софія Воробчаки, Леонід Терлецький, Олександр Бойко, Георгій Бондарчук, Ганна Литвинова.

Політолог Микола Білий з Феодосії за особливі заслуги в розбудові організації був відзначений почесною грамотою Президії Головного Проводу.

Голова Кримської організації Конгресу Українських Націоналістів Василь Овчарук зазначив, що "ті люди, які пішли в УПА, – захистили наше життя великою жертвою в боротьбі за Україну, яка була зорганізована провідниками. Вони знали, що йдуть на смерть заради майбутнього своїх дітей і внуків. Воїни УПА вели мужню боротьбу проти Польщі, гітлерівської Німеччини та червоного Кремля. Ніхто їм у цій боротьбі з боку інших держав світу не допоміг. Це була боротьба народу за свою державу та її суверенітет. І в цій боротьбі воїни УПА вкрили себе невмирущою славою та отримали визнання на світовому рівні. У рідній державі, уже незалежній Україні, на 16-му році влада досі не спромоглася достойно вшанувати своїх героїв. І на сьогодні долю цих людей вирішують нащадки їхніх катів, які в сучасній Україні, є суддями за збігом політичних обставин".

СУМИ

У Сумах на головній площі міста пройшов мітинг проти повернення колишнього губернатора області Володимира Щербаня. Сумчани хочуть добитися справедливого суду над екс-губернатором і не допустити поновлення його влади в регіоні.

На площі зібрались небайдужі до долі міста та представники політичних партій (Наша Україна, БЮТ) і громадських організацій (Молодіжний Націоналістичний Конгрес, УНА-УНСО, Нічний дозор, Студентське братство). Усього людей було близько півтисячі. На трибуні виступили міський голова Геннадій Мінаєв, депутати міської та обласної рад, представники студентства й громадських організацій.

Олег Медуниця, голова Молодіжного Націоналістичного Конгресу, розповів про діяльність та махінації Щербаня під час його роботи на Сумщині. Також він повідомив про процес вирправдання екс-губернатора американськими адвокатами.

На мітингу була одноголосно прийнята резолюція протесту сумської громади, в якій йдеться про те, що Щербань повинен зараз давати свідчення і бути справедливо покараний. Сумчани пам'ятають часи правління його криміналітету і не допустять поновлення влади Володимира Щербаня.

Це був лише перший прояв незадоволення поверненням Володимира Щербаня в Україну на Сумщині. Але, якщо буде необхідно, він буде далеко не останній.

Прес-служба СОО МНК

Наші корпункти

Вінниця	Гусар Віталій	(0432) 32-05-03
Дніпропетровськ	Хоменко Микола	(056) 748-17-92
Донецьк	Олійник Марія	(062) 337-23-48
Житомир	Крук Микола	(0412) 44-52-32
Запоріжжя	Тимчина Василь	(0612) 67-31-82
Івано-Франківськ	Салига Роман	(0342) 3-11-35
Кіровоград	Тріщенко Віктор	(0522) 36-95-25
Київська обл.	Сахацький Олександр	(04497) 4-92-93
Київ	Мохналь Михайло	(044) 278-63-89, 279-68-34
Луганськ	Костянтин Філімоненко	(0642) 53-96-85
Луцьк	Мельник Євген	(0332) 78-07-65, 72-87-95
Львів	Вовк Михайло	(0322) 38-67-63
Миколаїв	Яценьо Софія	(0512) 49-67-90
Мукачеве	Ференц Петро	(03131) 2-25-45
Одеса	Парфенюк Василь	(048) 75-83-113
Полтава	Квачова Олеся	(0532) 28-053
Рівне	Кривко Ігор	(0362) 22-20-26
Севастополь	Проценко Володимир	(0692) 48-79-46
Сімферополь	Овчарук Василь	(0652) 29-77-43
Суми	Перетятько Олексій	(0542) 25-88-98
Тернопіль	Чибрас Володимир	(0352) 52-56-91
Харків	Дяків Богдан	(057) 716-02-18
Херсон	Реуцький Іван	(0552) 26-50-56
Хмельницький	Вітряний Олесь	(0382) 65-32-01
Черкаси	Гафінова Любов	(0472) 45-12-05
Чернівці	Лютик Віктор	(0372) 51-02-72
Чернігів	Рябченко Валерій	(04622) 4-38-81

Ближче до вечора того ж дня.

"На Майдані Незалежності ющенківці будують наметове містечко для паралельного підрахунку голосів. Молоді люди з помаранчевими стрічками розставляють намети з боку Консерваторії під пам'ятником Незалежності. Навколо наметів збираються люди, які мають помаранчеві стрічки, або шарфики, або будь-які інші елементи одягу цього кольору".

"Після 18-ї години до ЦВК під'їхали кілька десятків автобусів з міліцією підрозділу "Барс". "Правоохоронці кажуть, що виконують наказ Білоконя". Водночас із 18-ї години в район Адміністрації Президента прибувають автобуси із бійцями спецназу. Три з них розмістилися в дворі на вулиці Лютеранській, три знаходяться внизу біля Будинку з химерами, не менше двох у внутрішній дворах Банкової. Бійці здебільшого сидять в автобусах, деякі ховаються по під'їздах. По Житомирській трасі рухаються криті військові вантажівки із солдатами та причіпна польова кухня".

"Двоє ведучих каналу "Студія 1+1" відмовилися вести президентський марафон на каналі в неділю через темники. Про це повідомили джерела на каналі. Скласти компанію ведучому Піховшеку відмовилися Олесь Терещенко та Андрій Тичина".

Вечір 21 листопада.

"За результатами анонімного екзит-полу на виборах президента переміг Віктор Ющенко. За Ющенка проголосували 54%, за Януковича – 43%, проти обох – 3%. Такі результати після опрацювання 100% анкет повідомили у фонді "Демократичні ініціативи".

На дільниці № 12 виборчого округу № 71, розташованій у Мукачевому, 15-20 молодиків побили журналістів газет "Старий замок" і "Трибуна". Демонстративно вони розірвали журналістське посвідчення кореспондента Тетяни Ратушняк.

Дільниця №17 (198 ВО) на Черкащині. Четверо невідомих увірвалися до приміщення для голосування і зі словами "Ах, так вы тут за Ющенко голосуете!" порозбивали скриньки із бюлетенями і позалива́ла їх чорнилами. Потім невідомі швидко зникли.

У Сумах скоєно напад на виборчу дільницю №28 (160 ВО). Почалося усе з того, що на дільниці до скриньок було вкинуто фальшиві бюлетені. Цей факт був зафіксований спостерігачами. Після цього до дільниці під'їхали автомобілі, з яких вискочили 10-12 осіб у масках і з палицями. Забігши до дільниці, вони крикнули "Всем стоять!" і почали громити скриньки. Наважився спробувати перешкодити їм лише один член ДВК, його також ударили. Розгромивши скриньки, молодики заскочили до автомобілів і зникли.

Закінчення. Початок на 1-й стор.

ДО РІЧНИЦІ ПОМАРАНЧЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

ПІСЛЯ МАЙДАНУ

На виборчій дільниці №94 (№ 84 ВО) Запорізької області міжнародні спостерігачі стали свідками того, як на дільницю приїхали троє членів комісії після виїзного голосування. Один з них привіз із собою невикористані бюлетені та в присутності міжнародних спостерігачів почав їх заповнювати та кидати у виборчу урну для голосування за місцем перебування.

ВО №36, ДВК №№ 46, 54 (Нікополь). Членам виборчої комісії видано на 35% більше бюлетенів, ніж виборців у списках.

Комітет виборців України в Донецькій області заявляє про викрадення члена виборчої комісії на дільниці №145 в окрузі №61 (Донецька область) від штабу кандидата в президенти, лідера блоку партій "Наша Україна" Віктора Ющенка Віктора Довбуша. Троє невідомих чоловіків захопили члена комісії, посадили його в машину й відвезли в невідомому напрямку.

Штаб Ющенка також заявив про викрадення двох спостерігачів на дільниці №85 в окрузі №41 в Донецьку, трьох спостерігачів в округах №106 й №111 у Луганській області й довіреної особи Ющенка по округу №203 Черкаської області. Штаб кандидата на пост президента Віктора Ющенка заявляє, що на дільниці №31 виборчого округу №74 у селі Грушеве (Закарпатська область) невідомі побили народного депутата України від блоку партій "Наша Україна" Юрія Оробця. З дільниці № 66 у цьому ж окрузі вигнали заступника голови комісії, її секретаря і всіх спостерігачів після того, як в урни було вкинуто пачку бюлетенів з позначкою напроти прізвища кандидата на пост президента Віктора Януковича. Штаб Ющенка також заявляє про те, що невідомі напали на дільницю №10 територіального виборчого округу №68 (Малин, Житомирська область). За його даними, невідомі з газовими пістолетами й битами хотіли забрати урну з бюлетенями. Члени виборчкому й спостерігачі від Ющенка змогли відбити напад, й урна залишилася на дільниці..."

"Біля однієї з дільниць територіального виборчого округу 165 у місті Тростянці Сумської області сталася сутичка між спостерігачами, журналістами та невідомими молодиками, які мали бейсбольні біти. Про це повідомив Координаційний центр допомоги журналістам. Один з журналістів отримав важке поранення і був госпіталізований".

Ну що, пригадали "дух часу" – принаймні ті, хто має куцу пам'ять, і хто забув?

Чи, може, хтось скаже, що цього не було?..

Ніч з 21 на 22 листопада.

"В ЦВК правди знайти неможливо. Ми не довіряємо даним ЦВК, – заявив Віктор Ющенко в прямому ефірі "5 каналу" після намагання зустрітися з головою ЦВК Сергієм Ківаловим. – Ми закликаємо: шановні громадяни, прийдіть о 9 годині ранку в понеділок на Майдан!".

Ранок понеділка, 22 листопада.

"На Майдані Незалежності зібралося понад 10 тисяч прихильників Віктора Ющенка. Люди спочатку сходились з боку стели Незалежності і близько 9 години зайняли проїжджу частину, заблокувавши рух по ній".

"Станом на 9.45 на Майдані Незалежності триває мітинг прихильників Ющенка. Люди продовжують сходитися. Сцена, як і раніше, порожня. Із динаміків лунають записи виконавців, які підтримують Ющенка. За останні півгодини чисельність виросла майже вдвічі. На площі зібралося від 20 до 30 тисяч. В офісі Ющенка триває нарада. На зустрічі – Віктор Ющенко, Юлія Тимошенко, Олександр Мороз, Анатолій Кінах, а також високопосадові чини з силових відомств".

Одинадцята година ранку.

"Кандидат у президенти Віктор Ющенко на мітингу на Майдані Незалежності в Києві закликав до організованого суспільного руху опору "За чесні вибори". За словами лідера, опозиційні сили створили комітет з організації і розміщення наметових містечок у Києві та в інших регіонах України. Ющенко закликав активістів і учасників опозиційного руху бути готовими до акцій протесту".

"Юлія Тимошенко попросила киян, 80% яких підтримали Ющенка, першими розпочати всеукраїнський страйк. "Зараз не час працювати! Час захищати Україну!", – заявила Тимошенко".

Середина дня 22 листопада.

"На Хрещатику ставлять перші 50 наметів. Їх поставили прямо на проїжджій частині Хрещатика. Перекрито рух на вулиці Прорізній. В центрі міста дуже багато людей. У той же час надходять повідомлення про те, що із Запоріжжя, Харкова до Киева йдуть десятки автобусів з людьми. Біля "Кінопалацу" на вулиці Інститутській стоять 2 автобуси з бритоголовими, яких охороняє міліцейський джип. Вони не приховують, що мета їх приїзду – організація провокацій. Вони кажуть, що приїхали на тиждень, але збираються завершити "свою місію" раніше. Крім того, на вулиці Старонаводницькій було виявлено 25 автобусів із людьми, одягненими у символіку Януковича".

"На Майдані Незалежності зібралося 100 тисяч осіб. Почали прибувати люди з регіонів".

Вечір 22 листопада.

"Володимир Путін поздоровив телефоном Віктора Януковича з перемогою на виборах президента України".

"Віктор Янукович вважає себе "новим керівництвом України". Про це він заявив в записаному монолозі для телеканалу "1+1". Короткі виступи Януковича, який говорив в своєму кабінеті в шкіряному кріслі, коментував В'ячеслав Піховшек.

До цього Янукович ніде не з'явився публічно. Він не посміхався, перед ним на столі лежали окуляри та цукерка".

Ніч з 22 на 23 листопада.

"Продовжує збільшуватися наметове містечко на Хрещатику на знак протесту проти фальсифікації виборів на користь Януковича. Станом на 2 годину ночі в таборі нараховувалося близько 200 наметів. Намети ставляться посередині наметового табора"...

ЩО З НАМИ СТАЛОСЯ?

Це було два роки тому.

Читаю ці рядки – і знову ніби живу Майданом, відчуваю хвилююче піднесення духа і щем у серці...

Такими були перші години Великого протистояння Добра і Зла, що вже увійшло в світову історію, витворивши неповторний і героїчний феномен Майдану, і яке закінчилося великою перемогою світлої сили...

Однак що ж сталося після того?

ЩО СТАЛОСЯ – З НАМИ? З УКРАЇНОЮ?..

Ми стали іншими? Змінився наш кумир, за якого ми мерзли, дерли горлянки і були готові на все? Чи, може, українська історія, впродовж кількох століть понуро долаючи коло за колом, знову перетинає той відтинок свого шляху, де нам Богом покладено на якусь історичну мить вирівняти спину і стати на рівні ноги – щоб потім знову згорбитися, змаліти, скоцюбитися до стану упосліджених гречкосіїв?

Які справжні причини того, що нині втрачено так багато, і що суспільство наше – знову на роздоріжжі, де дмуть несамовиті вітри?

Яку з доріг виберемо нарешті?

Чи так і будемо стовбичити на перехресті часу і простору, демонструючи для прийдешніх поколінь ще один, черговий – гіркий – урок державотворення?..

(Продовження в наступному числі).

Михайло СИДОРЖЕВСЬКИЙ,
"Нація і держава"

На жаль, найвищі чільники держави цьогоріч на мітинг не з'явилися. Перший заступник голови Житомирської облдержадміністрації Володимир Загривий зачитав урочисте вітання від Президента України Віктора Ющенка. Втім, поява Віктора Януковича чи Олександра Мороза, які цілком затишно почуваються на владній верхівці чужої їм незалежної України, була б ідеологічним нонсенсом. Натомість гідно повелася обласна влада Житомирщини.

– Я втретє з вами на цій святій землі, – зазначила у своєму слові голова Житомирської обласної адміністрації Ірина Синявська. – Саме ви, справжні патріоти України, підтримуєте патріотичне обличчя Житомирщини. Завдячуючи вам і тим хлопцям, які полягли у Базарі, ми зможемо будувати Європу в Україні та йти до Європи. Комусь вигідно нав'язати українцям думку, що за Україну боролися лише "західняки". Але ми стоїмо над могилою хлопців, які є синами центральної України. Серед полеглих Героїв Базару 13 осіб, що народилися на Житомирщині. Вони не зреклися України, а пішли під кулі. І сьогодні Україна знову у пошуках відповіді: бути чи не бути? Житомирська облрада за ініціативи патріотичних сил на грудневій сесії планує прийняти ухвалу про утворення Державного заповідника обласного підпорядкування "Базар". Якщо знайдемо розуміння, то наступного року матимемо тут Державний заповідник.

Закінчення. Початок на 1-й стор.

ЦЕ НАША ЗЕМЛЯ

ПОЛЯГЛИ ЗА УКРАЇНУ

Як відомо, пам'ятник Героям Базару, на якому викарбувані імена всіх трьохсот п'ятидесяти дев'яти убитих, постав завдяки зусиллям та коштам єпархії Української Автокефальної Православної церкви у Великої Британії, Об'єднання воїнів-українців Великобританії й представництва імені Симона Петлюри на Туманному Альбіоні.

– Це місце – святе для кожного українця, – наголосив, виступаючи на мітингу, заступник Голови Конгресу Українських Націоналістів Володимир Борейчук. – У цій могилі лежать подоляни, багато волинян. То є ще одне свідчення: українці так само прагнули волі на Сході, у Центрі та на Заході. Хай ніхто не сміє нас ділити. Найвищої подяки заслуговують всі українські спільноти у Великій Британії, які зібрали кошти та збудували цей величний пам'ятник Героям Базару...

Народний депутат України Лесь Танюк від імені НРУ нагородив орденом за заслуги другого ступеня представника української діаспори у Великої Британії Петра Кіщука. А також звернув увагу, що полеглих Героїв Базару майже стільки ж лежить у тій землі, скільки нині депутатів у Верховній Раді:

– Ми стоїмо на крові наших предків. Ця кров пече нам п'яти, – переконаний Лесь Танюк. – Пам'ятаймо, що царство Боже дається зусиллями. Згадаймо, було заарештовано 721 особу. У бою під Базаром загинуло 457, розстріляно 359, а ще 53 відправили до Києва. 1989 року Гельсінська спілка та Житомирська організація Народного Руху України постановили відновити могилу Героїв Базару. У Житомирі зроблено дубовий хрест. І треба пам'ятати, хто тесав того хреста: Валерій Колосівський, Ігор Лук'янчук, Дмитро Мазур. Насипали могилу члени малинської районної організації НРУ Володимир Олексієнко, Ольга Лісовська, Світлана Скуратівська, Людмила Корецька...

Дієвим підсумком події стала ухвала народного віча із вшанування пам'яті Героїв Базару, які загинули від рук московських окупантів. Прийнято звернення до всіх найвищих чільників держави: Президента, Прем'єр-міністра та Голови Верховної Ради з вимогами визнати на державному рівні борцями за незалежність України всіх учасників національно-визвольних змагань за волю України та внести відповідні зміни до законодавства, ліквідувати символіку більшовизму на всій території України, вікрити державні архіви, визнати Голодомор в Україні геноцидом української нації, запровадити патріотичну систему виховання молоді, зняти з державної реєстрації антидержавницькі партії та організації, очистити державний управлінський апарат від саботажників тощо.

Марта РИМАР

НА СКРИЖАЛЯХ ІСТОРІЇ

ТРАГЕДІЯ БАЗАРУ

Однак його було видано лише 25 жовтня 1921 р., коли повстанська боротьба вже пішла на спад. Після цього три повстанські групи — Волинська, Подільська, Бессарабська — вирушили у Другий Зимовий похід.

Найбільш трагічно склалася доля головної Волинської групи під керівництвом самого генерал-хорунжого Ю. Тютюнника. Вона нараховувала 155 старшин і урядовців та 645 козаків. Озброєні рушницями були лише 50% вояків. Як повідомляв Г. Рогозний, "уся група була обідрана, майже гола. У Другій збірній бригаді було 60% козаків і старшин, одягнених в лахміття; на 200 стрільців — 48 було босих, а 30 підв'язували черевики шнурками, — плащів не мав майже ніхто". Незважаючи на таке матеріальне становище групи, вояки вирушили у похід, сподіваючись на підтримку українського населення.

Організаційно Волинська повстанська група складалася з двох дивізій, які очолювали Леонід Ступницький та Микола Янченко. Крім того, до неї входила гарматна бригада, кінна сотня, технічна сотня та польова варта. Разом з нею в Україну перейшов штаб Повстанської Армії, при якому були канцелярія, комендатура, дефензива, мобілізаційний відділ, армійський шпиталь та ін. Такий склад учасників походу демонструє, що планувалося проведення широких військових операцій. У разі успіху повстання ця група мала стати ядром регулярної української армії. Така громіздка організація штабу зменшувала маневрову здатність групи. Після переходу в Україну корисним був лише армійський шпиталь.

Перехід через кордон відбувся в ніч з 3 на 4 листопада 1921 р. біля с. Борова. Звідси вояки Волинської групи швидким маршем попрямували углиб України. На шляху руйнували більшовицькі комунікації, знищували невеликі більшовицькі частини чекістів та представників "продзагонів", які тероризували українське населення та забирали збіжжя.

7 листопада відбувся бій за Коростень, який для Повстанської Армії був пунктом великого стратегічного та політичного значення. Його захоплення дозволило б повідомити населення про початок загального українського повстання та деморалізувати червоноармійців.

Розстріл під Базаром. Картина Миколи Битинського.

Але найголовнішим було те, що у Коростені знаходилося велике військове депо зі зброєю, одягом, кіньми, майном, яке було вкрай необхідне для українських вояків.

На певний час повстанцям вдалося захопити частину міста. Вони звільнили близько 600 в'язнів місцевої в'язниці, розстріляли 20 працівників Коростенської чека та штаб 133-ї бригади, знищили та взяли у полон багатьох червоноармійців. Але прихід нових більшовицьких сил змусив вояків Волинської повстанської групи залишити місто. Незважаючи на такі здобутки, групі не вдалося захопити місто, а разом з тим зброю та амуніцію, яка була так необхідна.

Після невдачі під Коростенем у с. Михайлівці відбулася військова нарада керівників Волинської групи, на якій пропонувалося припинити похід та повертатися до Польщі. Однак переважила думка про перехід групи у район Радомишль—Житомир для з'єднання з Подільською повстанською групою та відділом В. Нельговського.

Останній героїчний бій з більшовицькими військами Волинська група провела 17 листопада 1921 р. під Малими Миньками. У ньому 1000 вояків-повстанців протистояли кількатисячному добре озброєному більшовицькому війську. Бійці боролися до останнього набою. Окремі вояки, щоб не потрапити до більшовицького полону, підривали себе останньою гранатою. Так вчинили урядовець М. Білинський, ройовий Андрієвський та інші.

Після того, як повстанці витратили всі набої, червоноармійці почали рубати беззборонних козаків. Вбивали всіх: поранених, тих, хто здавався, людей, які ледве трималися на ногах. Тривало це доти, поки не приїхав Г. Котовський і не припинив звірства.

Дивом вдалося врятуватися і повернутися до Польщі штабу армії, кінній сотні та пораненим, які перебували на передніх підводах.

Після закінчення нищення та грабунків полонених українських вояків вишикували у чотири шеренги та повели до М. Миньок, де їх замкнули у церкві. Вночі червоноармійці продовжили грабунки. Над полоненими знущалися, не давали їсти.

Г. Котовський пропонував повстанцям перейти на службу до Червоної армії. Цим він мав намір ствердити "бездійність" повстань, а можливо, хотів поповнити свою бригаду хоробрими, завзятими бійцями, але всі вояки відмовилися від цієї пропозиції.

18 листопада полонених, оточених кінним ескортом, перевели до Базару, де над ними відбувся суд. Протокол Надзвичайної комісії свідчить, що під Малими Миньками було вбито більше 400 бійців, у полон захоплено разом з пораненими 537 вояків, з яких до суду дожило лише 443. До найвищої міри покарання — розстрілу – засудили 360 повстанців. Осіб командного складу направили до Києва для додаткового допиту, більшість з них було вбито.

Представник УСРР у Польщі О. Шумський, прочитавши вирок комісії, пропонував перетворити цей суд на великий політичний процес, інформацію про який поширити у європейській та американській пресі. У той же час дії червоноармійців під М. Миньками він прохав замовчувати, адже "способ ликвидации этого набега, принятый киевскими товарищами, произведет невыгодное для нас впечатление".

22 і 23 листопада повстанців невеликими групами підводили до ям, викопаних місцевими селянами з наказу більшовиків, і розстрілювали.

За даними, які наводить український історик Роман Коваль, серед козаків і старшин, що поклали своє життя під Базаром, були не лише українці, а й представники інших народів. Згідно з анкетами розстріляних, 85,88 % з них становили українці, 9,41 % — росіяни (це не менше 32 чол.), поляки — 1,47 %, білоруси та євреї — 1,18 %, німці — 0,59 %. Це демонструє, що більшовицький окупаційний режим був ворожим не лише українському народові, а й представникам національних меншин, що проживали в Україні.

Червоноармійці під Малими Миньками теж зазнали значних втрат. Як свідчать спогади, вони декілька днів возили своїх поранених до Овруча, а більшовицькі шпиталі в Базарі, Хабнім і Народичах були вщерть заповнені.

З поразкою Другого Зимового походу збройна епопея регулярної української армії закінчилася, але український народ не припинив боротьби за своє визволення і за відродження державної незалежності. У різні часи український народ виявляв це своє стремління та сподівався на відродження власної незалежної держави.

Ярослав ФАЙЗУЛІН

Закінчення. Початок на 1-й стор.

ЧИТАЦЬКА ПОШТА

"... УРОДИЛАСЬ РУТА, РУТА, ВОЛІ НАШОЇ ОТРУТА"

Неукраїнська влада в Українці, що на Київщині, бойкотує спорудження пам'ятника Тарасові Шевченку

На сесії міської ради м. Українки восени 2006 р. у черговий раз розглядали питання щодо встановлення в місті погруддя Т. Шевченка, яке виготовив відомий скульптор Михайло Горловий. Рішення щодо його встановлення ухвалила міська рада позаминулого скликання. Та, на жаль, воно наштовхнулося на глухий саботаж нинішнього керівництва міста.

Ось які "переконливі" аргументи проти встановлення погруддя висловив міський голова Павло Козирєв.

1. За його "оперативними даними", Тарас Шевченко ніколи не перебував на території Українки.

2. П. Козирєв заперечує усяке ідолопоклонство.

3. На думку міського голови, погруддя не схоже на Тараса Шевченка.

4. Необхідно з'ясувати думку жителів міста щодо встановлення погруддя – провести референдум. "Я не хочу, щоб після встановлення погруддя люди з мене сміялися", – завершив свій виступ Павло Козирєв.

Розглянемо кожен з цих "аргументів".

Перший не витримує критики, оскільки людство шанує особу не за факт перебування її на тій чи іншій території, а за той внесок, який вона зробила в розвиток світової культури. Тарас Шевченко ніколи не був у Парижі, Тулузі, Монреалі, але там є пам'ятники нашому Генію.

Примітивно звучить твердження про несхожість погруддя з оригіналом. Дехто звик бачити Тараса Шевченка лише таким собі дядьком у папасі й кожусі. Такі зображення поета і художника справді переважали в радянські часи. Забуваймо штампи минулого! Скульптор Михайло Горловий зобразив поета в 35-річному віці, провівши ретельний аналіз посмертної маски та інших прижиттєвих зображень. Це право митця, в цьому його майстерність. Це засвідчує і кваліфікована приймальна комісія, до складу якої увійшли відомі митці, яка одноголосно підтвердила схожість погруддя з Т. Шевченком і цілком схвалила цю скульптуру.

Зрештою, міськрада вирішила провести в першій половині наступного року серед населення міста обговорення щодо встановлення цього погруддя. З першого погляду – демократична норма! А насправді – класичний бюрократичний хід для затягування і, врешті-решт, поховання рішення щодо цієї справи.

Чи, може, Павло Козирєв очікує "єдинодушного одобрямса" мешканців? Газета "Дніпровський проспект", яка є органом міськради, надрукувала кілька протилежних думок населення. І що? Опитування населення є наукою, а дилетантське, заангажоване його проведення є фарсом. Спробували б краще провести референдум з приводу побудови житлового масиву Українка-2 на лівому березі Стугни. Тут керівництво вперто гне свою лінію, і про опитування населення аж ніяк не йдеться. Зрештою, міська рада не повинна теліпатися в хвості "думки громадськості". Лідери мають дивитися вперед на багато років і приймати правильні рішення.

Отже, міськраді на наступному засіданні доведеться-таки прийняти рішення, якого давно чекають свідомі українці нашого міста – встановити погруддя Тараса Шевченка у м. Українці на майдані його імені.

А керівництву міста до наступної сесії раджу прочитати бодай одну з найкращих поем Тараса Шевченка "І мертвим, і живим,..."

Сергій ЛАКИЗА,
м. Українка, Київська обл.

ЗАСИЛЛЯ ЧУЖИХ В УКРАЇНІ

Я народився і виріс в українському селі. І хоча доля закинула мене в Донбас, який надто зросійщений, завжди почував себе українцем. Був щасливим, що хоч на старість (мені вже 80 років) зміг побачити незалежну Україну.

На превеликий жаль, не все у нас робиться по-українськи. Приміром, футбол. У незалежній країні він має бути українським. Суспільство зобов'язане виховувати своїх гравців, а не купувати їх за кордоном. По-перше, до цього зобов'язує національна гордість. По-друге, маємо дбати про підростаюче покоління. Якби влада подбала про те, щоб кожен підліток відвідував якийсь гурток, у тому числі і футбольний, тоді поліпшився б і духовний клімат молодіжного середовища, значно скоротилася б, злочинність.

Крик відчаю викликає і наше телебачення, де панує бездуховність, засилля іноземщини найгіршого ґатунку.

Подивившись на засмічений російщиною та іншою іноземщиною телеекран, не можу не згадати про нашого шановного Президента. Хіба не він, ідучи до цього високого поста, обіцяв повернутися обличчям до кожного українця? Чому ж він досі цього не зробив?

У нашому "українському" Донбасі дуже важко знайти в кіоску українську газету. Побачивши випадково на прилавку "Націю і державу", ми були дуже здивовані. І дуже втішилися, прочитавши номер: наша газета! Тож раді будемо з вами спілкуватися!

В. ПРОЦЕНКО,
м. Горлівка,
Донецька область

ВІРЮ В УКРАЇНУ

...ЦЕЙ РАНОК БУДЕ ЩАСЛИВИМ

Автор цього твору став переможцем Всеукраїнського конкурсу серед учнів загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів на кращий літературний твір "Вірю в майбутнє твоє, Україно!" (жанр публіцистики) в 2006 році, організованим Міністерством освіти і науки України за сприяння Фонду інтелектуальної співпраці "Україна – XXI століття".

Тарас СИДОРЖЕВСЬКИЙ,
м.Київ, гімназія №32.

Удосвіта поле ще спить.

Йду, ступаючи слідом за батьком, через сад на город, полишаючи в густій траві росяні сліди.

На косовицю.

Навпростець через поле тривожно шумить сосновий ліс. Праворуч здалеку вузькою смужкою жовтіє густий пшеничний лан. Он і хмари якраз з того боку, з заходу наповзають, чорні-чорні, – буде дощ, але вони ще далеко, на тім краю села.

Тут земля чекає приходу сонця.

...А в полі верби височіють, зовсім старезні, з масивними, трухлявими стовбурами. Під ними рівчаки, що геть заросли травою. Густі й високі та покручені знизу, стоять верби.

...Йдемо краєм долини. Тут, скільки себе пам'ятаю, росте кущ бузини. Десь під його похиленим додолу гіллям, знаю, у траві ховаються солодкі, як мед, суниці. А трава ж яка висока та густа!

...Тут скошені трави, тут пахне конюшиною та сіном, а покоси розляглися волохатими зеленими зміями впоперек, од межі до межі. Десь тут живе моя душа, тут моє серце.

Тут я щасливий.

Це мій дім.

Це моя Україна.

...Десь на сусідній вулиці гордо заіржав кінь. А може й не там, а деінде, і не тепер, удосвіта, а в іншім часові, і то не я зовсім, а хтось інший чує його іржання?..

Але я добре знаю, що це було саме так, і десь тут, у наших полях, і саме зі мною. І я вже ніби не поруч батька стою з завмираючим серцем на нашій долині, у височенних травах посеред розкішного буйства перестояного літа, а з далеких віків гукаю, кличу свого вірного друга – коня, а тоді – криву козацьку шаблю до рук, ноги – в стремена, і...

...Ось дме холодний вранішній вітер, і поле прокидається. Видолинками ще стелиться ранковий туман, а на сході вже встає червоне сонце.

Погладжу коня по шиї. Мій вірний друг не боїться і ніколи не зрадить. Кінь стиха ірже й схвильовано б'є копитами в землю – чує небезпеку, котра чигає десь там, за неширокою річкою, де синіє далекий ліс. Все, пора. В бій! Поруч вершники – мої бойові побратими. Бачу їхні вольові зосереджені обличчя. Вони готові, як і я, до бою з чужаками – степовими ординцями, котрі знову з'явилися на наших землях непроханими гостями – щоб грабувати, вбивати і забирати в неволю наших жінок і дітей.

У тумані вже видно їх. Чорніють згорблені постаті на низьких кривоногих конях. Чую їхні гортанні вигуки чужинецькою мовою. Де моя шабля? Ось вона! Довга та гостра, моя вірна супутниця. Бачу, що радієш, вилискуєш на вранішньому сонці, готова до бою!..

З вогнем в очах, з шаблями в руках несеться козацьке військо назустріч ворогу. Ось заіржали, захропли стривожено коні, задзвеніли шаблюки в чистім полі, зійшлися в запеклій січі мої побратими з лютим ворогом. Ось бачу вершника, він несеться прямо на мене... Але моя рука тверда, і шабля гостра, і кінь мій, вірний друг, не підведе... І падає стятий моєю рукою ординець долілиць на землю, і переможно креше копитами піді мною кінь...

...Звук козацьких шабель переплівся з характерним співом бруска, яким батько гострить косу. Той спів лунає над полями, втікає у видолинок, – туди, звідки ще доноситься, стихаючи і віддаляючись у часові і просторі, кривава музика нещадного бою...

Вітер дме сильніше. Високий спів бруска у батьковій руці дзвенить луною по долині, і, злітаючи до високих і чистих небес, будить ще сонне поле, а з ним і весь неогортанний світ.

Прислухаюся до мелодії скошеної трави і знову чую вранішню тишу з інших, далеких часів. Там поле, встелене тілами полеглих, затихло, ніби знову заснуло у вранішнім сизім мареві, втомлене від жорстокого, нещадного бою. У білім, як молоко, тумані мої побратими-козаки шукають поранених, бігають злякані коні без вершників...

Червоне сонце піднімається над синім лісом і поволі котиться в високім небі. Іржання коней і голоси моїх побратимів віддаляються все далі, ось чути їх, здається, над берегом, а ось вже й зовсім стихли звуки недавнього бою десь у плавнях за нашою неширокою рікою.

Туман розсіюється.

Чую батьків голос. Він гукає мене, кличе снідати. Витираючи довгу пружну косу жмутом скошеної трави, тато сідає на скошений покіс. Примощуюсь поруч. Може, ви ніколи й не повірите, але чорний хліб із салом і з часником, котрий ми їмо з батьком на косовиці, – то найсмачніше, що я будь-коли куштував. Коли пахне скошеною травою, а високо в небі виводить свої неперевершені мелодії жайворонок, славлячи літо і сонце, і ми сидимо на долині під височенним шатром безкрайнього неба – тоді мені так хочеться зупинити цю мить, стримати непідвладний людині біг часу...

Аж он, бачу, моя бабуся виходять з хати на город. В руці, як завжди, коли вони йдуть на город, сапка, в другій – палиця. Бабуся вийшли сапати моркву й буряки.

Довге і непросте життя моїх дідуся і бабусі варті того, щоб про це написати цілу книгу. Може, колись і напишу? Та й хіба тільки в них з їхнього покоління життя було важким? Не раз я слухав розповіді бабусі про ті часи, коли вони були молодими і тяжко працювали у колгоспі, обробляючи, рядок за рядком, ті кляті буряки. Од них тепер моя бабуся не мають здоров'я. Мучаться. Ходять на двох палицях. І все ж йдуть на город, бо тут вони, мені здається, щасливі. А який трепет, яка любов в їхніх очах, коли вони щось садять, – чи то помідори, чи огірки, чи капусту. Який радісний і лагідний в них голос, коли вони мене вчать працювати коло землі, вчать дарувати життя.

Вони тоді посміхаються.

...А ще я люблю слухати, як бабуся розповідають про своє життя.

"...Ось такі-то були часи, коли я була молодою, – кажуть вони, тереблячи квасолю. – Як куплю сала, то, пам'ятаю, поділю його на такі-ось малесенькі шматочки (й показують на пів пальця), і то один на день, для борщу. Так ми жили! А в тридцять третьому, в голод! Забирали все з господарства, в кого що було – і свиней, і корів, і птицю домашню. Порізали, повантажили, та й повезли. А ти живи як хочеш..." На очах у бабусі проступають сльози, коли вони згадують про тридцять третій. "Йдеш вулицею – лежить якась дитина попідтинню. На возах везуть людей, у купу складених. Там рука, там нога, там коси волочаться. Діти з голоду попухли... Таке ми бачили!.."

Приголомшений, уявляю весь той жах, що вони пережили. Ці люди – герої.

А мій дідусь воював на війні артилеристом. Він не особливо любить розказувати про це, а я й не наважуюсь допитуватися. Знаю, що дідусеві фронти почалися ще в тридцять дев'ятому році на фінській війні, а закінчилися у квітні сорок п'ятого за сто кілометрів од Берліна, коли мого дідуся в одному з боїв було важко поранено в ногу...

...Здається, таки буде дощ. Хмари, котрі удосвіта ледве виднілися на обрії, тепер стали чорними й грізними, і насуваються прямо на нас. Низько, над самою землею літають ластівки, вишиваючи в полі візерунки. Потемнішало. Он десь здалеку на мить увірвалася в простір над моєю головою стрілою блискавка, блакитним сяйвом освітливши все довкола.

Гримить розкотисто і гулко.

"То святий Ілля на колісниці небесами їде", – каже в таких випадках бабуся, перехрестившись і затуляючи вікна.

...Кілька великих крапель вдарило мені по плечах. Ось ще раз блиснуло, освітивши півнеба, і знову прогриміло, й на землю, цьвохкаючи, ніби стьобаючи її важкими батогами, впали перші великі краплі, за ними сипнуло густіше, і тут полляло! Як з відра! Зриваюся, слідом за батьком, на ноги, і щодуху біжу долиною, а потім городом до хати. Біжу, втягнувши голову в плечі, а небеса ніби прорвало. Краплі гулко б'ються об картопляне листя, нестримний дощ шумить все дужче, стіною наступаючи зусібіч. Вже не видно ні сонця, ні лісу позаду, лишень сіра стіна густого літнього дощу...

На мить зупиняюся під калиновим кущем, щоб перевести подих, а тоді, перестрибуючи калюжі, повз криницю, як на крилах, влітаю під прихисток хати.

Дощ не вщухає довго, цілу вічність. Аж он, над хатою і далі, ген, за високими вербами – встає над світом сімома барвами велична і неповторна райдуга-веселка. Дощ нарешті закінчується. Дивлюсь, як парує невимовно зраділа земля, напоєна небесною вологою. Знаю, що вже назавтра знову зазеленіють трави, і квітка польова хвалитиме Господа за дароване благо.

Знаю, що земля жива.

Вона радіє.

Її радість – у шелесті тополь, у подиху вітру, у запахах розкішних квітів, у пташинім леті. Вона розмовляє з нами, просто за нашими щоденними людськими клопотами ми вже й забули про те, що з нею можна говорити. Буденні марноти нас нещадно засмоктали, щодня намотуючи на своє веретено наші сили, і наші душі, і наші почуття. А земля наша рідна – це ж найголовніше, що маємо. Спробуй дослухатися, нахилися до неї, і ти почуєш її голос, бо вона – в твоїй крові, в твоїй душі, ти прив'язаний до неї, ти проріс у ній своїм корінням з батька-діда-прадіда, своїм серцем і усім своїм єством. Ти ступаєш по ній, і відчуваєш себе її сином, і з сивої глибини сторіч звертається до тебе твій древній пращур-українець, котрий, як і ти, любив цю землю і ступав по ній босими ногами, і ходив за гострим плугом, розверзаючи чорну пласку скибу і засіваючи зерно – щоб родило на радість і на добро прийдешньому...

І тоді ти згадаєш, хто ти є насправді, звідки твій шлях, і куди він має тебе привести.

Ось воно, твоє минуле і твоє майбутнє.

Твій лан на цій великій землі.

Твоя Україна.

По той бік зоране поле – то тернистий шлях, яким пройшов мій народ, і частинкою якого я є. Там були бур'яни і квіти, переліги, і кров, і пітьма. Там наше щастя, і там наше горе, радощі й нестерпні муки. Це вже пережито. Але не забуто. Це – наше, і ми не цураємося його.

По цей бік дивишся з надією. Не знаєш, що буде. Але стисни плуг міцно в своїх руках, і не бійся. Ти знаєш, що буде тяжко, але вір у те, що ти таки виореш цей лан. Вір у своє майбутнє.

Вір у майбутнє свого народу...

...До вечора батько таки викосив траву. Я повернувся сюди, коли червоне сонце сідало в темні хмари на заході. Небо висне, як золоте. А з ним, наче погаптовані золотом, високі тополі край шляху, і розлогі сади, і далекі поля, і наша хата здалеку.

І я знаю, що маю зараз згадати. Це золоте небо нагадує мені зовсім недалекі дні. Дні надії, дні переживань, дні боротьби. Дні перемоги. Коли стояв на Майдані і відчував себе частиною одного цілого, частиною свого народу. Океан людей, і в усіх серце б'ється в єдиному ритмі. Тримаю в руці помаранчеву стрічку, і зі мною – тисячі, сотні тисяч. Ось воно – натхнення цілої нації. Мала стрічка в моїх руках тріпоче на зимовому вітрові. Я високо підніму її вгору.

Бо хочу, щоб було так.

Бо мушу – за мною пам'ять тих, хто жив до мене.

Бо не маю права забувати героїв.

І не пора ще опускати тої стрічки. Бо лан ще довгий. Бо ще проллється багато поту, доки запанує добробут в Україні. Головне – не опускати голови. Тож не втрачаймо надії! Вірмо в майбутнє нашої держави! Будуймо його разом!..

...Краєчок чистого, скупаного в дощеві сонця ще виглядає з-за обрію. Ще мить – і воно ховається за вечірнім пругом. А вже над лісом виглядає молодий місяць. Немов позолочені, втішають око в цю вечірню казкову мить тополині верхівки – на них ще дивиться багряне сонце.

Стаю на скошене – стерня приємно коле в ступні. Обережно ступаю босими ногами.

Знаю, що після ночі завтра знову прийде ранок, і буде сонце над моєю країною.

І я вірю, що буде цей ранок щасливим.

Майбутній ранок моєї України!

БУВАЛЬЩИНА

ВТЕЧА З ЧЕКІСТСЬКИХ ПАЗУРІВ

Литовські "лісові брати" — побратими воїнів УПА у сталінському ГУЛАЗі

Микола БАРБОН

Нас везли у Норильськ по широкому Єнісею баржею з назвою "Фатьяніха". Перед портом Ігарка трапилася така подія.

Однієї ночі ми, політв'язні, що перебували у трюмі цієї плавучої тюрми, почули нагорі стрілянину. Униз по трапу спустилися озвірілі офіцери-кадебісти з солдатами. Нас перегнали у кут трюма, б'ючи дерев'яними молотками з довгими ручками. Цими молотками вони обстукували обшивку корпусу баржі.

Причиною цього "шмону" і чекістської злоби була втеча з баржі молодого литовця. Звали його Антоном Кукіракісом. То був молодий блондин із сірими очима, атлетичної статури високий красень-литовець. Його батько в "буржуазній" Литві, яку окупували більшовики, був міністром. Антон у Вільнюсі закінчив гімназію. Йому як ватажку литовського партизанського загону "лісових братів" радянський трибунал вліпив 25 років політтаборів. Кукіракіс користувався великим авторитетом як серед своїх земляків, так і серед українських в'язнів з УПА. Ми любили і шанували його.

План утечі з баржі у Антона виник ще у пересильній тюрмі в м. Красноярську. Там він домовився про нього з двома політв'язнями-росіянами.

Коли нас навантажили на цю баржу, вони почали готуватися до здійснення своїх задумів. Той, хто готується до втечі з неволі, не думає про наслідки. Адже краще хоч вмерти на волі.

Їм пощастило пронести на баржу ножі, якими вони за водозливними жолобами почали неквапливо ночами прорізати обшивку корпусу судна вище ватерлінії. Отвір робили такий, щоб у нього могла пролізти гола людина. Різали дошки почергово: один різав, двоє стояли "на шухері".

Коли у прорізі з'явилося світло, так що можна було одним поштовхом вибити вирізаний шматок корпусу, вони втрьох вирішили наступної ночі тікати. Першим пішов Антон. Він сильним ударом вибив вирізаний шматок і через отвір плигнув у холодну воду Єнісею. Але двоє його напарників злякалися і не пішли за ним. Один з них покликав чергового чекіста і повідомив про втечу.

Почалася безладна стрілянина з гвинтівок і кулеметів по освітлюваному прожекторами нічному Єнісею. Солдати і офіцери спустили на воду шлюпки, на яких почали нишпорити по воді, шукаючи втікача.

Антон глибоко пірнув у воду, під водою доплив до пера керма баржі, ухопився за нього і причаївся під водою у чеканні, поки закінчиться його розшук.

Безрезультатно освітивши простори річної гладі та вдосталь постріливши, чекісти, нарешті, дали дозвіл каравану знятися з якорів. З гудком тривоги баржі продовжили свій шлях униз по течії до порту Ігарка.

Ми боялися, що чекісти у своїй безсилій люті могли потопити всіх нас разом із баржею. У 40-х роках така ж баржа пливла по Єнісею на північ, наскочила на камінь і почала тонути. Чекісти тоді не випустили з потопаючої баржі жодного політв'язня. Усі знайшли свій кінець у тій плавучій домовині.

Коли караван рушив, Антон покинув перо керма і поплив до дикого західного берега Єнісея, тренованими руками вправного плавця загрібаючи холодну воду. Берег, куди виплив Антон, був мілкою болотистою заводдю, по якій він довго брів по пояс у воді, вибираючись із трясини на сухе місце.

Заїдали комарі, що коржем обліпили все тіло. Пакунок із одягом він загубив у воді. Холод давав себе знати, все тіло задубіло.

По берегу Антон пішов на південь, уверх проти течії Єнісея. Йшов майже до ранку, поки не натрапив на високому сухому пагорбі на ярангу-курінь із гілок і шкір — хатку мисливця-евенка.

Голий, змерзлий, обкусаний до крові комарами, Антон підняв шкіряну завісу над входом і ввалився в ярангу, де біля багаття сидів евенк з дівчинкою, а на стіні яранги висіла тульська куркова рушниця.

Антон поздоровкався, перелякавши евенка, який, тримаючи в зубах люльку, щось пробелькотів незрозумілою мовою. Антон сів біля багаття, щоб обігрітися. Евенк налив Антону з фляги чи то спирту, чи то міцної горілки і дав випити, піднісши також великий кусень оленячого м'яса. Від тепла, спирту і м'яса Антон розімлів і заснув. Це була його велика помилка. Уві сні Антону снилося, як він через простори засніженого Сибіру дістався, нарешті, до Литви і рідного Вільнюса.

Він прокинувся від окрику і побачив перед обличчям наган і стволи трьох мисливських рушниць. Наган тримав росіянин у напіввійськовому одязі. Поруч стояв господар яранги. Антону наказали не рухатися і закласти руки за голову.

На півночі чекісти давали місцевим жителям — дітям дикої природи — спирт, борошно, набої, цукерки за кожного затриманого втікача. Тому-то евенк-мисливець залишив Антона спати, зняв свою рушницю та мерщій побіг за допомогою.

Антону сирими шкіряними ремінцями зв'язали за спиною руки, накинули на плечі якусь шкіру і наказали йти вперед.

Так його допровадили до порту Ігарка. Про його втечу та затримання чекістами було широко оголошено в усій області. Усі евенки, мисливці та рибалки, заздрили щасливцю, який отримав нагороду.

В Ігарці на рейді на втікача чекав наш караван з буксиром. Зв'язаного Антона кадебісти привезли на баржу катером. Тут офіцери конвою наділи на нього наручники, підвісили до стелі і довго били. Відливали водою і знову били до втрати свідомості. І так до самого порту Дудинки. У Дудінці його судили за ст. 58, п. 14 за втечу, погасивши відбутий строк і намотавши свіжу "котушку" з 25 років.

Нас усіх відправили у 2-й політтабір "Каеркан" Норильського Горлагу. Там я з Антоном Кукіракісом подружився у 68-й бригаді штукатурів, де Антон став бригадиром.

Я поважав цього мужнього литовця — нащадка великого Вітовта, з яким наші українські князі пліч-о-пліч у XIV столітті билися на р. Ворсклі з татарами.

У політтаборах більшовицької імперії мужні литовці, колишні "лісові брати", завжди підтримували нас, українських патріотів, у табірних протистояннях з тоталітарним московським режимом. Вони були нам найближчими побратимами у боротьбі.

Я хочу обійняти цих мужніх людей, тісно пов'язаних з нашим українським народом. Історична пам'ять назавжди залишилась у наших прізвищах — Литвиненків, Литовченків, Литвинів т. ін. У наших етнічних характерах дуже багато тотожних рис, насамперед — прагнення до боротьби за волю і незалежність.

У цьому спомині я згадую про одного з таких мужніх представників литовського народу, з яким довелося мені відбувати радянську каторгу.

м. Київ

ПАМ'ЯТЬ

САЛЮТ

Володимир ГЕНИК, голова Одеської ОО КУН

Ця публікація мала називатися по-іншому. Коли вона була майже готова, я отримав сумну звістку з Івано-Франківської області. Там, у Нижньому Березові на Косівщині, не стало мого дядька і хрещеного батька Василя Будуровича.

Він народився 1929 р. у родині колишнього сотника Українських Січових Стрільців Михайла Будуровича. Як і десятки тисяч свідомих українських юнаків, наприкінці Другої світової війни пішов захищати волю України у лавах УПА. Потім був арешт і довгі роки сталінських концтаборів на Колимі, амністія при Микиті Хрущові і праця на копальнях Донбасу, повернення додому, одруження. Виховав двох дітей і чотирьох онуків. Був доброю, шанованою в селі людиною. Мрія його життя збулася 1991 року — Україна стала незалежною.

П'ятниця, 6 жовтня. Дорога з Одеси в Карпати неблизька — день за кермом. Проїхати треба більш ніж пів-України. Згадую Василеві розповіді про його бойовий шлях, про Магадан і Колиму, про добрих людей, з якими ділив останню крихту хліба.

Думками повертаюся до гарячої дискусії за "круглим столом" 30 вересня, ініційованому Головою Одеської ОО Всеукраїнського об'єднання ветеранів Віктором Мастеренком. Він ознайомив присутніх з матеріалами державної комісії з вивчення історії ОУН-УПА та із запропонованим кілька років тому проектом закону про визнання УПА. В останньому міститься пункт, де зазначено, що потрібно визнавати членів УПА, крім тих, що чинили злочини проти людства. Тобто хтось хоче, щоб УПА, як і в недоброї пам'яті радянські часи, асоціювалася зі злочинами проти людства. Уявіть собі, що хтось вітає радянських воїнів-визволителів зі святом 9 травня і тут же додає: "крім тих, що чинили злочини проти людства". Хоча серед останніх не бракує військових злочинців. За 15 років незалежної України не було жодного судового процесу проти катів-енкаведистів, котрі безкарно доживають свій злочинний вік і видають себе за "освободітелей", користуються пільгами, яких не бачити справжнім патріотам, що воювали за Україну, а не "за Родіну — за Сталіна!"

Час від часу вмикаю приймач, слухаю засідання нашої трагікомічної Верховної Ради. Все, як завжди: регіонали разом з комуністами та соціалістами проголосували проти скасування депутатських пільг. Юлія Володимирівна подарувала сепаратистові Кушнарьову намисто, котре йому здалося дуже коштовним. Безсмертний то йде в опозицію, то ні. Щось не так з українським парламентаризмом, забагато фальші. І такі "дрібниці", як визнання ОУН-УПА на державному рівні, більшість народних обранців не бентежать.

Субота, 7 жовтня. Цей день у Нижньому Березові був напрочуд сонячним. Лазурово-синє небо, опале листя у зеленій траві і мальовничі довколишні гори, підфарбовані осінніми барвами. Попрощатися з Василем Будуровичем прийшло чи не півсела. Він лежав у домовині в однострої стрільця УПА. Попереду процесії, перед церковними хоругвами, бойові побратими несли синьо-жовтий і червоно-чорний прапори. Процесія нагадала мені картину видатного українського художника Олександра Мурашка "Похорон кошового". Потім — панахида у старовинній сільській церкві. Тижня не дожив Василь до славного свята Покрови, яке так любив. З небіжчиком востаннє попрощалася рідня. Не було пафосних промов, слова були зайві. Замість них над давнім цвинтарем пролунало шість залпів салюту зі старої мисливської рушниці...

Слава Україні!

Героям слава!

НЕЗАБУТНІ

ПОЛІГ ЗА ВОЛЮ РІДНОЇ ВКРАЇНИ

Микола КИРИЛЮК

Минуло 60 років, як у "Шимковій долині" між селами Турильче та Слобідка-Мушкатівська Борщівського району Тернопільської області загинув Павло Рогачук (псевда "Арсен", "Легінь"), – районний референт та командир чоти СБ тодішнього Скала-Подільського (тепер — Борщівського) району.

Павло Юрійович Рогачук народився 1919 року в селі Турильче Борщівського району Тернопільської області. Член ОУН, під час німецької окупації переслідувався гестапо за революційну діяльність.

Деякий час перебував на Волині. Повернувшись, Павло Рогачук організував на Скалеччині самооборонний кущовий загін, який боронив місцеве населення як від німецьких окупантів, так і від місцевих польських шовіністів, пізніше — від радянських "визволителів".

Як доказ його боротьби проти німецьких окупантів —

бій в урочищі "Перейми" (Борщівський ліс), де було знищено батальйон німецьких мотоциклістів.

Цього дня разом з "Арсеном" загинули уродженець с. Підпилип'я Борщівського району Каліщук (псевдо "Сокіл") та двоє невідомих. Усі четверо потрапили в засідку. Після загибелі бойових товаришів "Арсен" підірвав себе гранатою.

Тіла загиблих було забрано до Скали-Подільської, звідки вони безслідно щезли. Місце останнього спочинку Героїв і досі невідоме.

На жаль, в історії українського визвольного руху 40—50-х років минулого століття є багато "білих плям". Заповнити ці сторінки національної історії покликані наші сучасники та наступні покоління українців, яким не байдужа доля народу.

З-поміж багатьох яскравих імен — й ім'я подолянина Павла Рогачука, про якого маємо дуже скупі відомості. Вони вміщені в книзі Нестора Мизака "За тебе, свята Україно" (Чернівці, 1998). Водночас залишилися спогади очевидців, їхні живі розповіді про ці трагічні епізоди боротьби за незалежність. На хуторі Вигода Борщівського району, що поблизу села Турильче, пройшовши через усі кола більшовицького пекла, мешкають стрілець чоти "Арсена" Володимир Візнюк (псевдо "Хорив") та зв'язкова повітової референтури Служби Безпеки Марія Демків (псевда "Сурма", "Ребус").

м. Чернівці

ГОЛОДОМОР-33: ПАМ'ЯТІ ЗНИЩЕНИХ УКРАЇНЦІВ

ГОЛОДОМОР. ТЕХНОЛОГІЯ ЗНИЩЕННЯ НАЦІЇ

У День пам'яті жертв Голодомору, 25 листопада, Перший Національний транслюватиме фільм "ГОЛОДОМОР. ТЕХНОЛОГІЯ ГЕНОЦИДУ" (автор сценарію Андрій Данильченко, режисер Віктор Дерюгін) – роботу, котра гідна, окрім найвищих нагород, найвищої подяки... Пропонуємо інтерв'ю з режисером фільму Віктором ДЕРЮГІНИМ.

– Ідея зробити фільм про Голодомор належить Вам?

– Моє знайомство з Андрієм Данильченком (автором сценарію) – давнє і плідне. Ми разом починали в "Київнаукфільм" (зараз це – Національна кінематика України). Упродовж останніх двох років виділялися три теми, над якими ми прагнули попрацювати, – Крим (навіть придумали назву: "Острів Крим"), Українська Повстанська Армія й Голодомор. Вирішили розпочати з найтяжчої – Голодомор. Ця тема – не замовлена. Мабуть, на момент нашого звернення до дослідження історії Голодомору сформувалися певні внутрішні переконання, котрі й спонукали нас говорити (через фільм) про масштаби трагедії публічно. Ми поділилися своїми намірами з керівництвом, із Віталієм Вікторовичем Докаленком і отримали схвальну оцінку *(на момент запису даного інтерв'ю Докаленко В. В. – президент НТКУ. –* **Л. Б.***)*.

Спираючись на матеріал, ставили за мету довести, що трагедія мала місце на всій території України, а не в окремих поодиноких місцинах нашої історичної дідівщини. Ми працювали в тандемі з науковим консультантом – кандидатом історичних наук Олександрою Михайлівною Веселовою (Інститут історії НАНУ).

Сьогодні фільм – власність НТКУ. Робота об'єднує дві частини (тривалість кожної – п'ятдесят хвилин). Перша має звинувачувальний характер, друга – представляє докази злочину, наслідком якого і стала чи не найбільша трагедія українського народу.

– Скількох свідків Ви опитали?

– Близько шістдесяти людей. Звичайно, всі опитані не показані в фільмі. Ми намагалися, щоб одну область представляли троє-п'ятеро свідків. Треба було враховувати ще й віковий фактор. Наймолодша, якщо так можна сказати, жінка, котра розповідала про ті страхіття, – 1927 року народження, найстарша – 1904 року.

– Ви говорите про Катерину Либу, що мешкає в Харківській області? Її слова у фільмі: "Ніде не було правди за мої сто років...". Схоже, все в нашому житті таки дійсно не випадково відбувається. Пригадалися слова Олега Скрипки: "Катерина – це архетипічне ім'я. Ще з Шевченка, а то й набагато раніше... Катерина – наш епічний образ".

– Ця жінка, котрій на момент зйомок виповнився 101 рік, – уособлення тієї великої мудрості, котру таланить зустріти в житті один чи два рази, не більше. Нам поталанило.

– Люди боялися розповідати?

– Знаєте, страху в їхніх очах ми не побачили, проте відчули, що дехто, пригадуючи ті часи, пригадував і свій страх. Часто, розповідаючи, люди плакали.

Дивлячись фільм, можна помітити: ми не монтували те, що говорили свідки, – давали можливість людям висловитися, нехай часом емоційно, але щиро.

Треба сказати, що чим більше ми знімали, тим ясніше уявляли ознаки й страшні масштаби трагедії нашого народу.

– Можливо, люди таким чином виявляли своє особливе щастя – адже вони вижили...

– Так, і це ймовірно. Переважна більшість цих людей, поміж тим, підводила нас до висновку: голод – страшніший, ніж війна. І у фільмі ми зробили епізод, який базується не на спеціальних розвідках, пошуках, дослідженнях, а саме на цих оцінках свідків. Люди давали нам розуміння того, що звичка робити запаси (борошна, солі, сірників, мила тощо) така характерна для нашої української нації (адже ще до недавнього часу майже в кожному помешканні постійно, про всяк випадок (!), лежали два-три кілограми борошна) – пов'язана не з війною, а саме з голодом. Усі наші свідки говорили, що впродовж війни 1941–1945 років голоду, як такого, не було, він був у 1933-му та, хоч як це дивно, після війни – в 1947 році. Тому робити якісь знижки, посилаючись на повоєнні лихоліття, не можна.

– Як сьогодні опитані Вами свідки ставляться до тодішньої держави, до режиму, що існував у ті роки?

– Чимала кількість опитаних – вихідці з тих сімей, яких у 1933-му, як кажуть, розкуркулювали. Їхні батьки (та й вони самі) були в той час просто чесними людьми, справжніми господарями, хліборобами. Разом із тим, у кожному селі, в кожному населеному пункті були й люди, котрі нічого не робили, байдикували (так було тоді, таке маємо сьогодні, з таким, взагалі, стикається будь-яка нація), і саме вони стали виконавцями як, власне, розкуркулення, так і знищення всього того, що ці господарі, орачі впродовж років плекали. Ледарі відбирали те, що належало трудярам. Постраждали якраз порядні українські сім'ї, багатодітні родини. Ніхто зі свідків, із котрими я спілкувався, не міг сказати, для чого таке робилося. Я, людина достатньо молода, в порівнянні з ними, ставив їм запитання: "Для чого таке чинили? Вам щось пояснювали?" і чув у відповідь: "Такий був наказ держави, державі потрібен був хліб... Нам нічого не пояснювали". Я перепитував: "Але ж вони бачили, що в сім'ях, у яких відбирали їхнє ж, залишаються діти, хворі, старі люди?". "Бачили й мовчки забирали все до останнього – навіть горщик із квасолею виносили з хати", – пригадували вони. Але були в ті часи й такі голови колгоспів, такі керівники трудових колективів, котрі робили спроби якимось чином допомогти своїм односельцям, підлеглим, проте цих людей карали – працювала система доносів.

– Тобто переважна більшість опитаних Вами свідків не готова визнати, що то був геноцид?

– Схоже, люди донині не розуміють, що то взагалі було. "У 1933-му хто приходив і забирав усе?", – запитував я їх. "Свої...", – відповідали, не розуміючи, як свої могли таке зробити. Адже бригади, котрі "для держави" вилучали все, що лише можна було вилучити, організовувалися в основному з українців: свої забирали у своїх. Те, що в комісарах цих бригад ходили переважно люди приїжджі (з північної сусідньої країни), – питання іншого ґатунку. Звичайно, сьогодні можна розшукати нащадків і цих людей, проте називати їхні імена було б, принаймні, некоректно. Ми ставили собі за мету довести, що голод не був наслідком засухи, що голод охопив не одну-дві області, а всю ту територію, на якій проживали саме українці.

– Роберт Конквест (першовідкривач української трагедії для західного світу), ім'я якого також фігурує у фільмі, називає Голодомор геноцидом. А В. Гриневич, з Інституту політичних та етнонаціональних досліджень НАНУ, вважає, що довести застосування геноциду проти українців можливо: "Українське село виступило проти колективізації, й уряд застосував терор голодом. На той час вісімдесят відсотків населення республіки становили українські селяни".

– У "Кінолітописі", де є хронологічний перелік радянських фільмів, вказано, що в 1933-му було зроблено лише один фільм...

– Документальний?

– Взагалі, зроблено тільки один фільм.

– І що це за фільм?

– Про передовиків виробництва. Адже чому в цей час нічого не знімалося? Плівка була під контролем – боялися, щоб часом не зняли те життя, яке фігурувало в дійсності. Взагалі, не те що фільми, фотографії тих років важко було знайти. Надто ретельною виявилася підготовка до Голодомору...

– Скільки архівів довелося підключити, працюючи над фільмом?

– Ми працювали лише з Державним Кінофотофоноархівом ім. Г. С. Пшеничного. До російських архівів, де інформації таки більше, ми за допомогою офіційно не зверталися, розуміючи, що висвітлення такої теми сусідній країні невигідне. Крім того, наші російські колеги нас по-людськи попередили, що наші запити залишаться лише запитами.

– Левко Лук'яненко у фільмі розповідає, як його батько в ті страшні часи намагався врятувати сім'ю. Але інтерв'ю з В. Рабіновичем...

– Довелося чекати три з половиною місяці, щоб записати розмову з Президентом Всеукраїнського єврейського конгресу...

– Проте Ви недаремно чекали... "...такой свободолюбивый дух Украины, он как бы не вписывался в ту картину. Если Вы заметили, террористы (даже сейчас) сразу, когда захватывают самолет или страну, или что-то, ищут самую сильную жертву. Они пытаются как бы дестабилизировать ситуацию. Чем? Видя, кто самый сильный, они пытаются этого сильного уничтожить... Я думаю, что Украина была таким сильным звеном, которого опасались, до конца не могли просчитать... Я думаю, что это был удар по крестьянству, классу привязанному к своей земле, к традициям... Я думаю, что это делалось сознательно", – так висловився В. Рабінович перед камерою.

– І сьогодні ми спостерігаємо повтор того, що вже колись було, – небажання відпустити велику сильну державу, позбутися контролю над нею, адже Україна – це нація з потужним потенціалом.

Відчуття, що у висвітленні Голодомору існує певна недомовка, так би мовити, певна невідкритість, є. Ми про це у фільмі й говоримо. Але журналісти, режисери, співробітники архівів, взагалі, небайдужі люди можуть, знайшовши важливі докази, зібрати, зберегти їх і зробити досяжними для широкого загалу.

Напевне, коли наші громадяни тут, в Україні, будуть читати й бачити дійсну нашу історію, то питань, на кшталт "Був Голодомор чи ні?", взагалі не з'являтиметься. Тоді можна говорити, що наш народ піднявся на більш високий рівень усвідомлення себе як нації, своєї історії, повернувшись обличчям до цієї історії. Це, по-перше. По-друге, тоді ідеологія, котра, попри все, пропагує себе й нині, опиниться під сумнівом. Хоча в інших країнах (зокрема, у Прибалтиці та взагалі в Європі) від неї просто відмовилися, відмовившись від усіх "-ізмів".

Фільм перекладений англійською. Його сприйняли в Канаді, запросили авторів у Торонто, Квебек. Канадська влада навіть готова домовлятися з владою США щодо нашого візиту в окремі американські міста, в першу чергу ті, де велика українська діаспора. Проте все в спілкуванні з міжнародними товариствами, з діаспорою зводиться до одного: "А чому ви в себе на батьківщині мовчите?". Ми не мовчимо, ми зробили фільм. Комусь подобається. Комусь ні (хоча "подобається" – не найкраще слово для такого фільму). Можливо, ще комусь ця робота здаватиметься слабкою, будь ласка, – зробіть свій фільм, і нехай фільмів про цю трагедію буде набагато більше, ніж є сьогодні, бо правду потрібно знати.

Ми сподіваємося, що зробили свій невеличкий внесок у те питання, котре буде розглядатися в ООН у рік 75-річчя трагедії Голодомору.

МЗС звернулося до нас, щоб ми зробили 40-хвилинний варіант фільму, вони вважають, що цей фільм повинні подивитися за кордоном. Я погоджуюся: треба, щоб фільм переглянули у світі. Але, як автор, не розумію, як із вибудуваної композиції, котра базується на хронологічних аспектах, на логічних зв'язках, на особливій драматургії (котра, до речі, народилася практично як наслідок опрацьованого матеріалу), можна вилучити щось без шкоди всьому фільму. До того ж, коли фільм розглядати як доказовий матеріал, то скороченням можна лише зашкодити. Разом із тим, цей фільм не готувався як фільм для закордонного глядача. Так, при перекладі англійською ми зіштовхнулися з тим, що слово "Голодомор" недостатньо просто перекласти. Його треба пояснити... Тому в англійській версії фільм починаємо з пояснення самого поняття "Голодомор", до того ж у світі не знають, що таке "тридцятитисячники"... Велика подяка нашим перекладачам. Дуже схвально сприйняли фільм і в Канаді, і, до речі, в МЗС.

Тож як скорочувати, не уявляю. Ми тому й відмовилися робити третю частину, яку сподівалися закінчити до 75-річчя трагедії. Ми думали зробити її як завершення, де було б більше політики, сьогодення, було б про те, як у рік 70-річчя трагедії Голодомору це питання розглядалося в ООН і чому потому підписали (22 країни, в тому числі й Росія) не Резолюцію, а Звернення до народів світу... Ми планували третю частину, але відчули: говорити про щось після свідчень цих розтривожених нами людей – значить, не дозволити їхнім свідченням бути головними доказами злочину.

– А чим сьогодні стурбовані опитані Вами свідки?

– Вони згадують десять років при Кучмі як час, упродовж якого здійснювалося вбивство села.

Сьогодні, коли фільм став своєрідним документом, доказом, його побачив і Президент країни. Мені повторили слова Віктора Андрійовича, що стосуються свідків: "...цим людям треба терміново допомогти. Запишіть їхні дані".

– Довершіть, будь ласка, речення: "Я не шкодую, що доклав стільки зусиль, працюючи над фільмом, тому що..."

– ...тому що сьогодні дослідники голодоморів знаходять матеріали, опрацьовують численні документи, видають цілі книги, відновлюють прізвища, навіть деякі роди повертають історії.

А коли після показу фільму телефонували люди, з котрими по сім-вісім років не бачилися... Не можу передати того душевного щему, коли, зустрівши знайому, почув: "Я дивилася твій фільм разом із мамою... Вона плакала – згадала дитинство, сказавши: "Це все – правда...".

Хіба може бути щось вище від такої подяки?

Розмову записала
Лілія БОНДАРЧУК

МУЗИКА

"ЗІБРАННЯ КВІТІВ"

Цей унікальний український колектив досі легше було почути десь у Варшаві чи Відні, аніж у столиці України. У рідному для музикантів Львові час від часу вони залюбки виступають, а ось у Києві досі випадало концертувати настільки рідко, що особисто я — абсолютно серйозно — знаю кількох киян, які свої поїздки до Варшави спеціально "підганяли" під той час, коли там виступатиме "Піккардійська терція". Адже музичних колективів такого рівня у світі, м'яко кажучи, дуже небагато...

Святослав КОСТЕЛЬНИК

І ось нарешті — сталося! На минулому тижні респектабельний столичний палац "Україна" бодай трішечки "відпочивав" від численних безголосих "зайок" і "звйоздочок" і дав притулок тому, заради чого він, власне кажучи, й створювався — мистецтву. "Піккардійці" привезли нову програму "Антологія. Том ІІ". Прикметно, що цю програму гурт представляв у США іще в березні...

На відміну від першого тому "Антології", який з'явився ще 1993 року і містив низку відверто різнопланових хітів (у тому числі знамениті "Сад ангельських пісень", "Старенький трамвай", "Пустельник"), том другий складається виключно з оригінальних акапельних обробок народних пісень. Найпотужніше у виконанні секстету звучать "Ой хмариться, туманиться", "Ой, Марічко, чичері", "Пливе кача", "Гаю, гаю", "Світи, місяченьку". Альбом, до речі, вже з'явився на розкладках — але слухати ці речі наживо, звичайно, непорівнянно із жодним записом...

Прикметно, що на своєму першому столичному "сольнику" Володимир Якимець (тенор), Богдан Богач (бас), Андрій Капраль (тенор), Славко Нудик (тенор), Андрій Шавала (бас) і Роман Турянин (тенор), які співають без жодного музичного супроводу, але самими лише голосами відтворюють звучання цілого оркестру, залюбки виконували й свої старі речі, які давно полюбилися київській публіці — "Капелюх", "Нехай і холод, і вітри", "Шалала", "Шізгара"... Навідріз відмовлялися заспівати тільки свою знамениту композицію "Пустельник". Можливо, тому, що їм, справжнім митцям, чудово відомо, як навіть найгеніальніша річ від надміру частого слухання втрачає свій чар — як кажуть, "приїдається". Уже сам факт того, що "піккардійці" усвідомлюють такі речі, багато про що промовляє — а найперше про те, що справжня творчість можлива лише в постійному пошуку. Гурт принципово не зупиняється на досягнутому — і це означає, що кожен наступний том їхньої "Антології" (у перекладі з давньогрецької це слово, як відомо, означає "зібрання квітів") буде так само захоплюючим.

ВИСТАВКА

ШЕВЧЕНКОВІ АКВАРЕЛІ

Почаївська Лавра з півдня. Акварель (X, 1846)

Інґвар СТАХОВИЧ

Національний музей Тараса Шевченка в Києві ось уже кілька років не має постійної експозиції — ніяк не завершиться перманентний ремонт, ніяк не узгодяться "у вищих інстанціях" концепції й не повирішуються надумані "вищими інстанціями" конфлікти. Одначе творчий (насправді творчий!) колектив музею чудово усвідомлює, що Україна, як не крути, не може жити без Шевченка — карма наша така! — тож і намагається заповнювати вакуум бодай регулярними тематичними виставками, причому надзвичайно цікавими. Нині в музеї працює виставка Шевченкових акварелей.

До акварелі Тарас Григорович звертався упродовж майже всього життя і залишив у цій техніці найбільшу частину своєї живописної спадщини. У Національному музеї зберігаються 94 його роботи в цій техніці, і значна частина їх експонується на виставці. Як зазначав Шевченко в Автобіографії, він багато малював аквареллю портретів з натури. Але найцікавіший етап творчості Шевченка-аквареліста розпочався по поверненні в Україну після закінчення навесні 1845 Академії мистецтв. Саме в Україні започатковується новий у творчості Шевченка жанр акварельного пейзажу, який і надалі залишився провідним і в якому митець досяг першокласного рівня. Саме роботи цього періоду — "Селянське подвір'я", "Хутір на Україні", "Воздвиженський монастир у Полтаві", "Будинок І. П. Котляревського в Полтаві", два малюнки "В Решетилівці" — чи не найбільш вражаючі на виставці. А ще, звісно, пізні акварелі, позначені "холодом Кос-Аралу" і глибинною, вистражданою мудрістю...

Іван АНДРУСЯК, "Нація і держава"

ЛІТПРОЦЕС

НЕСТОР І АСОЦІАЦІЯ

Лишень навесні ми писали про заснування нового літературного часопису "Київська Русь", а вже нині можемо констатувати – за кілька місяців він став доволі вагомим чинником літературного процесу, приваблюючи не лише якісною поліграфією і оригінальним дизайном (що для наших літературних часописів наразі, на жаль, іще велика дивина), а й цікавим добором авторів і готовністю сприймати й органічно "переплавлювати" нові ідеї.

Мало того: часопис устиг навіть виконати свою обіцянку про заснування нової літературної премії, доволі вагомої в грошовому еквіваленті (на відміну, знову ж таки, від переважної більшості існуючих премій). Отож, 9 листопада, у день слов'янської писемності й культури, в рамцях книжкової виставки "Світ книги" й відбулося перше вручення цієї премії, названої іменем Нестора Літописця. За задумом, мали бути вручені три нагороди: 20 тисяч гривень авторові книжки, яка в поточному році справила на редакцію часопису найкраще враження; 10 тисяч гривень журналістові, який найкраще протягом року висвітлював вітчизняний літературний процес; нарешті ще 10 тисяч гривень за найкращу публікацію на сторінках самої "Київської Русі".

У першій номінації змагалися роман "Тема для медитації" Леоніда Кононовича, книга прози "З цього можна зробити кілька оповідань" Тараса Прохасько, том вибраного Сергія Жадана "Капітал" і двійко попсових творінь модних авторів – "Намір" Любка Дереша і "Перламутрове порно (Супермаркет самотності)" Ірени Карпи. Одначе всіх їх перемогла, здобувши першу премію імені Нестора Літописця, чудова збірка новел Василя Портяка "У снігах", рецензія на яку в "Нації і державі" називалася, якщо пам'ятаєте, "Вісім шедеврів" — насправді шедевральні тексти, значною мірою присвячені напрочуд важливій темі Української Повстанської Армії.

Журналістську частину премії "відвоювала" тим часом Марина Фіалко з радіо "Ера FM" за програму "Книжковий базар", а ось найкращу публікацію в часописі "Київська Русь" визначити так і не змогли, встановивши у висліді дві заохочувальні відзнаки – оповіданню "Тузла. Дядя Вася і весло" Олеся Бережного (представник "найновішої хвилі української діаспори" у Нью-Йорку) та добірці поезій "Діва Єдиноріг: здогад однієї смерті" Маріанни Кіяновської (Львів). Одначе, крім цього, встановили ще й спеціальну відзнаку "За активну участь у Році книги", яку здобула, за словами головного редактора часопису Дмитра Стуса, "людина, доробок якої навряд чи колись вдасться опублікувати у "Київській Русі" — відомий столичний вчитель-математик і водночас пропагандист української книжки Ісаак Кушнір.

Одначе й на цьому часопис не зупиняється — він виступив з ініціативою створення асоціації "Академія книги", яка об'єднає видавців, письменників, бізнесменів і політиків, яким небайдужа доля української книги, її видання і розповсюдження. Відтак наступного року премію Нестора Літописця вручатиме вже асоціація, установчі збори якої відбулися одразу ж після цьогорічного вручення. Очолив нову структуру головний редактор "Київської Русі" Дмитро Стус.

ВІД АВТОРА

БАГРЯНИЙ

Іван АНДРУСЯК, поет

Не можу собі й уявити, що може бути більшим, важливішим, значимішим для письменника, ніж той факт, що його слово врятувало од вірної смерті бодай одне людське життя. Очевидно, мало хто навіть із найбільших світових митців, — навіть у добу романтизму, коли письменство вважалося справою ледь не "божественною", не кажучи вже про пізніші значно неадекватніші часи, — міг би такий факт стосовно своєї творчості сконстатувати. Нині ж, у час постмодерний, письменник може радіти вже бодай із того, що його слово нікого не вбило... І все ж в українській історії, причому нещодавній, був один митець, слово якого врятувало — не в переносному розумінні, а безпосередньо — тисячі, якщо не десятки тисяч людських життів.

І до якого ж дикунства треба було нам дожитися, щоби про цей факт знала може яка дрібка освічених українців, тоді як переважній більшості навіть ім'я його нині мало про що промовляє. А вже коли перед українським парламентом кілька місяців тому постала необхідність ухвалити постанову про відзначення на державному рівні сторіччя від дня народження цього письменника, — від нього просто "відмахнулися". Мовляв, "не такий"...

Мова йде, звісно, про Івана Багряного. Людину надзвичайної долі, яка показала приклад безпрецедентно мужньої боротьби зі страшною системою навіть у таких умовах, у яких, здавалося б, неможлива будь-яка боротьба. Іван Лозов'яга (родинне прізвище письменника) був уродженцем Охтирщини — дивовижного питомо українського краю, що історично належить до легендарної Гетьманщини, та впритул межує з не менше легендарною Слобожанщиною, — він, здається, увібрав найоригінальніші риси своєї бАтьківщини, переплавляючи їх своїм характером і своєю творчістю в риси БатьківщИни. Як письменник він дебютував у революційні для нашого письменства 1920-і, коли Охтирка була ще не загумінковим постерунком "русскава праваславія", отруєним тривалим постоєм сов'єтських військовиків, а потужним українським інтелектуальним і культурним центром. Дебютував поезіями про дивовижну магію свого рідного краю — природу, історичну, людську. Але подальше життя все відвертіше схиляло до прози, на яку він згодом і перейшов.

Іван Багряний був одним із буквально кількох людей, які пройшли крізь усі дев'ять кіл пекла найстрашнішої сталінської репресивної машини 1930-х — і не зламалися. Про те, ЩО являла собою ця машина, він надзвичайно потужно описав пізніше у романі "Сад Гетсиманський" — творі, до якого за рівнем не лише історичної адекватності, а насамперед художньої майстерності й близько не дорівняється пізніший, але "розкрученіший" "Архіпелаг ҐУЛАҐ" Алєксандра Солженіцина. Іван Багряний був одним із буквально кількох людей, які не лише кілька разів утікали зі страшних сибірських сталінських катівень, але й — урешті-решт — таки втекли! Про це він описав у романі "Тигролови" — творі, який практично не має аналогів у світовому письменстві. Нарешті, по Другій світовій війні, опинившись в еміґрації, він самим лише своїм есеєм "Чому я не хочу повертатися до СРСР" не лише розкрив очі тисячам вивезених до Німеччини українців на те, ЩО їх насправді чекає на батьківщині, а й переконав Захід у тому, що депортувати українців, віддаючи їх до рук сталінських опричників, — це посилати десятки тисяч людей на вірну загибель. Саме цього досі не можуть пробачити Іванові Багряному нащадки цих опричників, що засіли нині у Верховній Раді.

А ми, українці, тим часом сторіччя цього письменника так гідно й не вшанували. Був, звичайно, указ Президента, були сякі-такі "заходи для галочки" — але зовсім неспівмірно з тим, ЩО він для нас зробив.

І навіть краплини багрецю на наших щоках чомусь непомітно...

Видавець Конгрес Українських Націоналістів

Засновник Степан Брацюнь

Редакційна колегія Іван Белебеха, Іван Головацький, Анатолій Погрібний, Ярослав Радевич-Винницький, Степан Семенюк

Адреса редакції: 01001, вул. Хрещатик, 21, пом. 111, м.Київ; тел./факс (044) 279-78-08 e-mail: nacija@ukr.net www.nacija.org.ua

Адреса видавця: 01004, вул. Горького 36, м. Київ, тел./факс 235-37-61

Головний редактор Михайло Сидоржевський

Реєстраційне свідоцтво: Серія КВ № 7970, видане Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України 08.10.2003р.

Передплатний індекс: 09715

Банківські реквізити: СПД Брацюнь Степан, р/р №26001016925980 в банку "Фінанси і кредит", ТОВ м. Київ, МФО 300131, ЄДРПОУ 2305606776

Газету набрано і зверстано у комп'ютерно-видавничому центрі Конгресу Українських Націоналістів.

Газету видрукувано у ВАТ "Видавництво "Київська правда"

Замовлення №

Наклад 60 000 примірників

Ціна договірна